

A HÁTTÉRTUDÁS MINT SZÖVEGÉRTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ

Perényi-Csáthi Éva Ibolya

Az elmúlt években a figyelem középpontjába kerültek azon kutatások, amelyek a kisiskolások, kamaszok, fiatal felnőtt olvasók szövegértési nehézségeire irányulnak (komoly problémát jelent ui. a belső összefüggések, a tartalmi lényeg megállapítása, valamint az, hogy megfelelő következtetéseket vonjanak le a szöveg alapján). A szövegértő olvasást – mint az alapkompenciák körébe tartozó képességet – számos tényező befolyásolja. Cromley és munkatársai (2007) egy vizsgálat során tesztelték a szövegértés közvetlen és következtetési mediációjának (Direct and Inferential MEiation – DIME) illeszkedési modelljét. A DIME-modell kapcsolatot feltételez a háttértudás, a következtetések, a szövegértési stratégiák, a szókinccs és a szóolvasás között. A modellt a szövegértést előre jelezni képes direkt és közvetített hatások feltárására alakították ki. A modell alapján a háttértudásnak és a szókinccsnek van a legnagyobb hatása a szövegértésre.

Kutatásom során ezen tényezők egyikét, a háttértudás szerepét vizsgálom. A szövegértés egyik lényeges feltétele a megfelelő háttértudás, világismeret. A gyakorlott olvasóknál a téma ismerete és a külső stratégiák együtt fejtenek ki jelentős hatást a szövegértésre. Vizsgálatom központi kérdése az volt, hogy milyen mértékben befolyásolja a szövegértést a háttértudás: ha a tanulóknak ismereteik vannak egy témával kapcsolatban, akkor az adott témához kapcsolódó szöveg megértésében jobb eredményt produkálnak-e, mint azok, akik e tekintetben kevesebb, esetleg hiányos ismeretekkel rendelkeznek. A kutatásom az 5. osztályos tanulókra fókuszál, s szövegértést felmérő feladatokkal próbálja megválaszolni a kérdést.

A vizsgálatomhoz bemeneti mérésneként a Meixner Ildikó által kidolgozott olvasásvizsgálatot (Sipos 2017a, 2017b) alkalmaztam. Számomra fontos információval szolgált az olvasásvizsgálat eredménye, hiszen ezzel láthatóvá vált a gyengén olvasók és kevésbé jó szövegértők aránya a vizsgált populáción belül. A vizsgálat következő részében a tanulókat két csoportra osztottam. A csoportok mindegyikében egyenlő arányban voltak az első felmérésben jól és kevésbé jól teljesítő tanulók. A kutatás ezen részében minden tanulónak egy szövegértési feladatot kellett megoldania. Az egyik csoport számára háttértudást biztosítottam, míg a másik csoport ezt nem kapta meg. A háttértudás egy olyan olasz szokást mutatott be, amely a tanulók számára – feltételezhetően – ismeretlen volt: egy (olasz) anyanyelvű beszélő saját története egy, a hagyományukhoz kapcsolódó ünnepről. A szövegértési feladatsor a háttértudás ismerete nélkül is megoldható volt, azonban a háttértudás sokkal jobban elősegítette az ismeretek rendszerezését, a téma mélyebb megismerését. A tanulóknak a szöveget az elolvasás után emlékezetből kellett leírniuk, majd kérdésekre válaszoltak. Ezáltal lehetővé vált annak vizsgálata, hogy a jól teljesítők így rosszabb eredményt produkálnak-e a kevesebb háttértudás miatt, valamint az, hogy a bemeneti vizsgálatban gyengébb eredményt mutató diákok teljesítményét növelte-e a háttértudás.

Az előadásom rámutat arra a fontos tényre, hogy a tanulók egy adott témára vonatkozó, különböző szintű háttértudása befolyásolja szövegértési teljesítményüket; ez a jelenség közvetve hatással lehet más területeket felmérő tesztek megoldására is, illetve torzíthatja azok érvényességét.

Irodalom

Cromley, J. G., Azevedo, R. 2007. Testing and Refining the Direct and Inferential MEiation (DIME) Model of Reading Comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 99. sz. 311–325.

Sipos Zs. 2017a. The Characteristics of 3rd and 5th Grade Children's Reading Skills. *11th International Scientific Conference, 6th International Methodological Conference, 4th ICT in Education Conference, Conference Book*. Subotica. 700–712. <http://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/konf2017/kotet/ConfSubotica2017.pdf>

Sipos Zs. 2017b. 5. évfolyamos gyermekek olvasásvizsgálatának sztenderdizálása. Első eredmények. *MAGYE Konferencia*, Kaposvár. 2017. június 30. <http://www.magye-1972.hu/xlv-oszk?start=12>

Tárgyszavak: *szövegértés, DIME-modell, szövegértést befolyásoló tényezők, háttértudás, szövegértés-vizsgálat*